

BIDRAG TILL LOJO SOCKENBESKRIFNING VI.

VÄGVISARE I LOJO

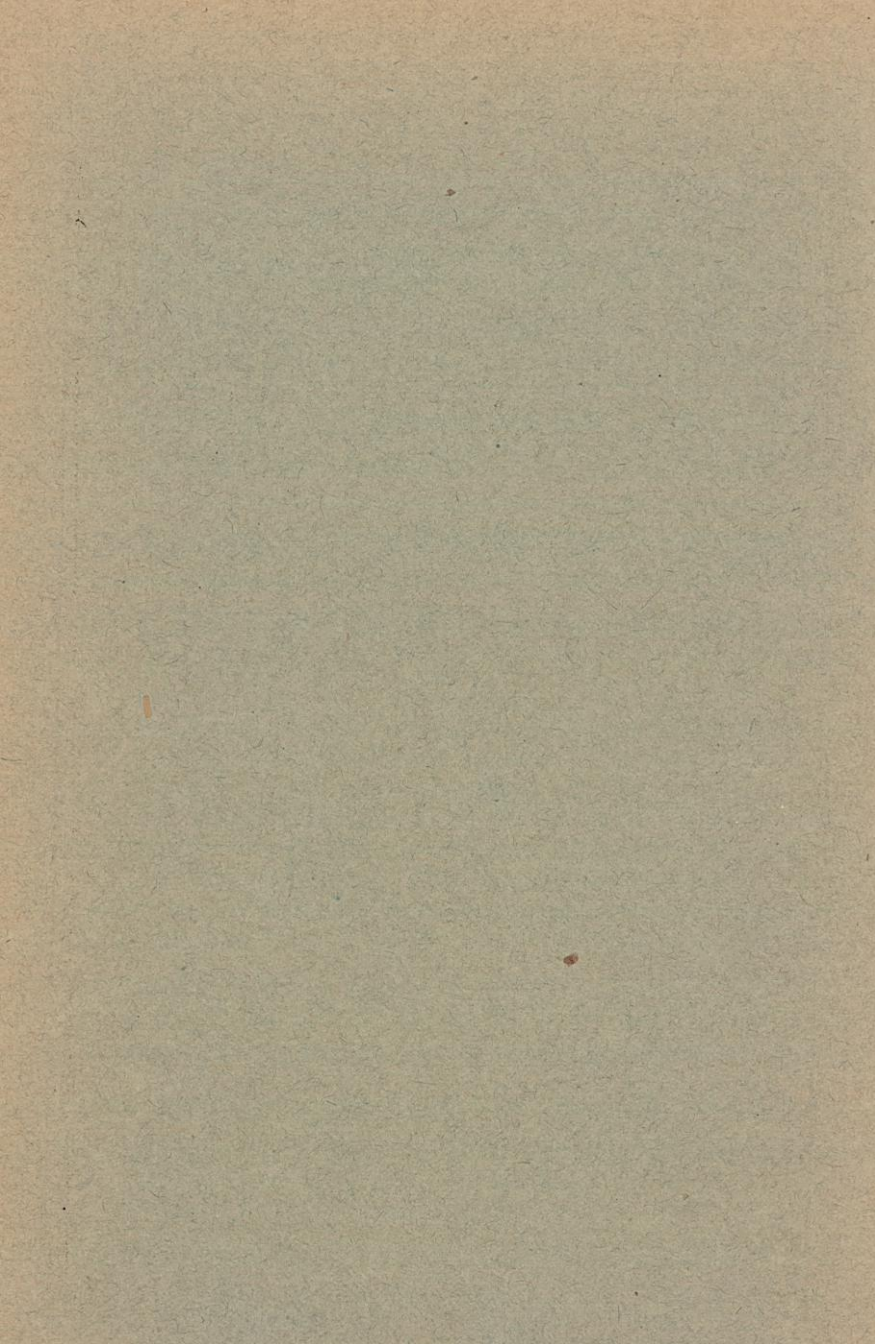
SAMMANSTÄLD

AF

OSSIAN WICHMANN

BORGÅ 1901.
TRYCKERI- & TIDNINGS-AKTIEBOLAGETS TRYCKERI.

Vägvisare i Lojo.

Trakterna kring Lojo sjö höra till de naturskönaste i det inre af Nyland. Lojo sjö faller till större delen inom socknens med samma namn gränser. En turistresa till denna trakt af västra Nyland är högeligen att förorda. För att vid besök i Lojo tjäna turister och andra till vägledning är följande vägvisare afsedd.

Lojo
socken.

Lojo socken är en tvåspråkig församling. Språkgränsen går öfver Storön, belägen i den västra delen af Lojo sjö, från öster till väster på höjden af Böle hemman. Ungefär en tredjedel af innebyggarna tala svenska, de öfriga finska. Båda inhemska språken förstås likväl af en ganska stor del af befolkningen.

Innevånareantalet utgjorde enligt kyrkoböckerna den 31 december 1900 6,261, hvaraf de svenskatalandes antal uppgick till 1,818 och de finskatalandes till 4,438.

Innevånare-
antalet.

Den vanligaste utgångspunkten för färder inom Lojo är Lojo (officielt »Lohja») järnvägsstation vid Hangö—Helsingfors banan.

Ankomst

Vid ankomsten till denna varseblifver resanden genast Lojo åsen. Lojo åsen, på hvars östra sluttning järnvägen löper. Ifrån körvägen, som går tvärs öfver åsen, är resanden i tillfälle att iakttaga åsens form och utseende i öfrigt.

Lojo åsen.

Efter ankomsten till stationen bör man, ifall ej fotvandring till Lojobacken föredrages, genast försäkra sig om skjutshäst å den straxt invid stationen belägna Vendelå gästgifvaregård. Skjutslega till Lojobacken 60 penni; vägens längd 4 km. Vägen, som följer den med synnerligen vacker tallskog bevuxna åsen, är god.

Gästgif-
varegård.

Lojobacken eller kyrkobyn är ett tätt bebygdt, köpinglikt samhälle. Handelsbutiker, handtvärkare, postkontor, pappershandel, läkare, apotek, m. m. finnas. Gästgifveriet (reserv) är beläget i handlanden O. F. Blomqvists gård.

Lojo-
backen.

Kyrkan.

Norr om landsvägen, som drager förbi »backen», är kyrkan belägen. Ett besök i densamma bör icke försummas! Nyckeln till kyrkan fås hos kyrkoväktaren, boende invid kyrkan. Till sitt yttre är Lojo kyrka, med sitt brant stupande höga tak, Finlands många andra gråstenskyrkor från den katolska tiden lik. Det inre prydes af en mängd intressanta kalkmålningar från medeltiden. Jämte Hattula gamla kyrka är ifrågavarande kyrka det tempel i vårt land, som bäst vittnar om medeltidens dekorativa konst hos oss. Se *E. Nervanders* arbete: »Väggmålningarna i Lojo kyrka.» Boken står att köpa på gästgifveriet. Pris 2 mark.

SOLhem.

Från kyrkan företages en vandring, c. 1 km., förbi kapellansgården och Kiviniemi hemman till SOLhem, hr *Björn Lindbergs* storartade trädgårdsanläggning. Särskildt framhålls SOLhems rosenkultur, fruktträdskolor samt de många växthusen, fyllda af de modärnaste binderi- och krukväxter. Villan SOLhem, som under flera års tid utgjorde afl. professorn i botanik, *S. O. Lindbergs* sommarhem, bebos numera af hans enka.

Här må framhållas den höga ståndpunkt, som trädgårdsskötseln och isynnerhet fruktodlingen intager i Lojo. Knappt ett enda torp finnes, hvilket icke har att uppvisa en trädgårdstappa samt flere eller färre fruktträd.

Kalkbrott.

Ett stycke, 15 min. framåt från SOLhem finnes vid stranden af Hiidensalmi ett storartadt, vackert kalkbrott, arrenderadt af Lojo kalkvärk. Kalkbrottet är synligt från bron, som går öfver nämnda sund.

Utsikt från
Lojo åsen.

Efter besöket på SOLhem och kalkbrottet återvänder turisten till Lojobacke och begifver sig, helst senare på kvällen något före solnedgången, till åshöjden ofvanom Lojo reservkompaniets baracker, för att därifrån beundra den storslagna utsikten öfver Lojo sjö. Vägen till utsiktplatsen (exercisfältet) stiger rakt upp för åsen.

Waanila.

Resande, hvilka skola besöka Waanila sanatorium begifva sig dit, 8 km, med häst från Wendelä gästgifveri eller också från Lojo backe, sedan förestående exkursioner företagits. Vägen i senare fallet 10 km. går förbi prästgården och Laxpojo gård, tillhörig kammarjunkaren *Hj. Linder*.

Roddare
anskaffas.

I och för följande dags resa kring Lojo sjö uppsökes härpå någon roddare i byn och uppgöres aftal med honom. Anvisning å sådan gifves å gästgifvaregården.

Nattlogis tages å gästgifveriet. Mat fås på samma ställe. Pris enligt taxa. Nattlogis och mat.

I händelse af blåst är en tur längs landsvägen norr om Lojo sjö att föredraga framför en båtfärd på densamma. Se rubriken: »Landvägen omkring Lojo sjö» sid. 7.

Båtfärden anträdes tidigt om morgonen från den s. k. Lojobacksstranden. Färden går först öfver Lojobacksviken den s. k. Aurlaksfärden mot väster. Till höger på Pitkäniemi udde ligger apotekar *A. Aschans* villa Sommarbo. Sedan man passerat sundet mellan Sitosari t. v. och Ollinsaari t. h. kommer man ut på den milslånga storfjärden. För att få en rätt föreställning om den natursköna norra delen af sjön, med dess många vackra, lummiga holmar, följes den norra stranden åt. Båtfärd på Lojo sjö.

En landstigning vid Paloniemi, för sitt natursköna läge bekanta herresäte (ägare handl. *van der Pals*) rekommenderas. Den slottsliknande karaktärsbyggnaden, uppförd i modärn nederländsk renässans, (arkitekt: *E. Saarinen*), parkanläggningen kring densamma och på Kvarnbacken, den stora frukt- och köksträdgården m. m. bilda ett vackert panorama i denna äfven af naturen med slösande hand utsmyckade näjd. En anslående utsikt öfver Lojo sjö har man ifrån Kuoppanokka bärg invid Paloniemi. Norr om Paloniemi utbreder sig Hormavesi fiskrika och klara sjö. Paloniemi.

Från Paloniemi fortsättes roddturen förbi Ruolaks och Lylyisvikarna till Outamoviken. Vid Lylyisviken ligga Lylyis gård, tillhörig possessionaten *Elis af Hällström* samt villan Sjövik, ägare öfverstelöjtnanten *A. de Pont*. Inloppet till Outamo fjordliknande vik utgöres af ett smalt, $\frac{1}{2}$ km. långt sund med fagra stränder. Märk utsikten från sundet mot Salmi torp! Sedan Outamo rusthåll passerats vidgar sig viken, längs hvilkens norra strand landsvägen till Sammatti löper. En vandring ett stycke framåt längs denna härliga strandväg, medan roddaren hvilat sig, lönar mödan. Outamo.
Strandvägen längs Outamoviken.

På Outamo gård finnes ångbåt att tillgå. Ångbåten plägar, ifall den icke är upptagen af bogseringsarbete, uthyras för Ångbåt. lustfärder. Pris omkring 15 mk. p:r dag.

En lönande vandring, i hvilket fall båtfärden måste Kaijola. afbrytas på några timmar kan från Outamo företagas norrut till Kaijola bärigen. Den 2 km. långa vägen går öfver en med blandskog bevuxen mo, tils man kommer in på Kaijolaägorna vid Karstuviken. Dessa begränsas i öster och väster af höga, delvis kala, branta bärg, som förläna näjden ett utseende af alpnatur. Å det närmast gården belägna Jättegryta. bärget finnes en stor jättegryta att beskåda och i bärget öster om den vid gården belägna ängen ett större, af väldiga lösa hvilande flyttblock bildadt grottlikt rum utom flere mindre sådana. Byn norr om viken, midt emot Kaijola är Karstu by.

Omkring 1,5 km. från Kaijola åt SV reser sig utsikts- bärget Pumminmäki, en af de högsta belägna punkter inom Pummin- Lojo. Vägen hit utgöres af en smal, men vacker skogsstig, mäki. som blott kan passeras till fots, men ej med åkdon. Vägvisare erhålles från gården eller torpet där invid. För åskådaren ter sig härifrån en vidsträkt vy öfver näjden åt alla sidor.

Skogsväg till Varola gård. Från Pumminmäki kommer man längs en öfver Myllylampis branta stränder löpande gångstig till Varola gård. Denna väg erbjuder de vackraste utsikter öfver finsk inlandsnatur i kuperad terräng och rekommenderas den åt enhvar, som ej är rädd för små strapatser. Från Varola kan färden fortsättas: 1) till Torhola (körväg); 2) Outamo (körväg genom ställvis reslig furuskog); 3) till stranden af Outamovikens sydvästra del och Karhuniemi (härlig utsikt) längs gångstigar öfver bärigen; 4) till Skraatila gård (bekvämare, men ej så vacker väg). Sälunda fås följande lämpliga fotvandringsrut: Outamo — Kaijola — Pumminmäki; samt vidare:

Pumminmäki — Varola — $\left\{ \begin{array}{l} \text{Torhola.} \\ \text{Outamo.} \\ \text{Karhuniemi.} \\ \text{Skraatila.} \end{array} \right.$

Ifall turen kring Lojo sjö fortsättes från Outamoviken västerut så passeras strax till höger om vikmynningen Karhuniemi udde, på hvars strand invid vattenbrynet en öfvergifven silfvergrufva (skärpning) finnes. Karhuniemi.

Längre fram på norra sidan af farleden ses Skraatila gård, utanför hvilka de i geologiskt hänseende intressanta Skraatilaholmarna ligga. Snart inkommer man i det långa och anmärkningsvärdt vackra sund, som afskiljer Lojo Storö i söder från den för sin yppiga vegetation och naturskönhet ryktbara Karkkali udden i norr (5 km. lång, $\frac{1}{2}$ km. bred.) Skraatilaholmarna. Karkkali-
udden.

Två kilometer längre fram rastas vid Torhola gård på Karkkaliudde. Här uppsökes grottan i bärget höger om båtstranden. Stigen upp till bärget från stranden går genom ett skogsbestånd af alm, lind, hassel m. fl. löfträd. Grottöppningen vettar mot norr. Genom densamma nedstiger man till den 20 meter långa urhålkningen i kalkstensbärget. Grottan, en af de största i Finland, består af tre rum. Fackla, ljus eller lykta bör medtagas vid nedstigandet i grottan. Torhola grotta.

Efter en half timmes rodd uppnås Karkkali gård tillhörig ärkebiskop *G. Johansson*. Förbi gården leder en väg upp till utsiktsbärget. Turisten må icke försumma ett besök på platsen! Utsikten härifrån är hänförande vacker. Mot öster: Karkkalisundet, Storfjärden med sina holmar samt längst bort Lojoåsen med »backen» och kyrkan på sluttningen. I väster ses Karislojoviken, gårdarna på dess västra strand och Karislojo kyrka. Vegetationen på Karkkaliudde är värd resenärens uppmärksamhet. Få torde de trakter i vårt land vara, hvilka kunna uppvisa en så sällspordt rik växtlighet som nämnda udde. Äppelträd, lind, alm, ask, ek m. fl. ädla trädslag förekomma här i vildt tillstånd; stickelbärs- och vinbärsbuskar, för att icke tala om rosenbusken, likaså. Karkkali.

För den växtsamlande botanisten är platsen ett eldorado, hvad de här växande örterna och gräsen vidkommer.

Midt emot Karkkali ligger Maila gård på Storön, äfven den tillhörig ärkebiskop *G. Johansson*. På högra stranden vid inloppet till Mailaviken reser sig lodrätt ur vattnet klippan »Ämmänuuninkallio». I klippan, som i dagytan företer en struktur af skarpt hopveckade gneis- och skifferlager, finnas några i horisontel riktning gående djupa ursköljningar (»Ämmänuunit»). Maila. Ämmänuuninkallio.

»Maila alm.»

Invid Maila gård har ett af Finland största träd »Maila almen» stått. Trädet har tyvärr förstörts.

Storön.

På Lojo- Storö finnas, utom Maila flera större lägenheter, (Saarenpää, Marttila, Hermala, Paavola, Askula m. fl.) i hvilka fotvandrar, som är intresserad af att bl. a. besöka de öfvergifna koppargrufvorna vid Paavola, alltid kan påräkna att erhålla kost och kvarter. Storön genomdrages i olika riktningar af landsvägar.

Ångbåt.

På Saarenpää finnes ångbåt, hvilken plägar uthyras åt lustfarare.

Från Maila fortsättes rundresan på Lojo sjö alt vidare mot väster. Sedan Karkkalisundet lämnats kan färden utsträckas åt tvänne håll, antingen mot Karislojo kyrkoby, därifrån man med häst på två timmar uppnår Paikkari torp i Sammatti, eller mot söder längs de smala, vackra sunden väster och söder om Storön.

Färden
söder om
Storön.

I händelse det senare alternativet väljes färdas man förbi Saarenpää stora rusthåll (ägare landtbrukaren *Ekqvist*) genom det vackra Ristisalmi och förbi Ruosniemi udde, där farleden viker af mot NO.

Biskopsnäs,

Sedan Oksasaari holme passerats till höger kommer man in på Piispala fjärden. På högra stranden synes Biskopsnäs gård, tillhörig godsägaren v. *Christerson*.

Jalasaari.

Nu svänger sig farleden mot norr, mellan Storön och Jalasaari. det för sin rika vegetation och naturskönhet omtalade Jalasaari. På öns nordligaste udde växa en mängd vackra ekar. Udden har här af fått namnet »Ekudden». Ahtiala gård, tillhörig senator *Genetz* samt Peitsalo villa, tillhörig lektor *Almberg*, äro hvardera vackert belägna på ön. Invid Ivars rusthåll finnas 18 stenrös, i hvilka anträffats lerkruskskärfvor och ett bronsarmband från den äldre järnåldern (c. 1400 år gamla.)

Hermala
kalkbrott.
Paavola
koppargrufvor.

På Storön, t. v. om sundet äro Hermala kalkbrott, Paavola koppargrufvor och Rautniemi järngrufva (numera öfvergifna,) samt det af gamla, vackra ekar beskuggade, ståtliga folkskolehuset värda ett besök af turisten.

Wohls.

Norr om sundet ligger Huutsaari holme. Nu ställes kursen rätt i NO på Lojobacken och kyrkan, som blifva synliga. En rad af holmar, de s. k. Wohlsholmarna samt Wohls rusthåll på fasta landet ligga till höger.

Längre fram midt emot den långsträckt ön Leesaaris östligaste udde skönjes på fastlandet invid sjöstranden

Ojamo gård, tillhörig guvernör *I. Swertschkoff*. Invid går- Ojamo.
den finnes Finlands äldsta järngrufva. Grufvan, upptäckt Ojamo
år 1542, har i tre århundraden lämnat Finland den bästa järngrufva.
järnmalm, men har länge stått orörd. En kilometer längre Lillojamo.
fram går färden förbi Lillojamo villa, tillhörig statsrådet,
prof. emeritus *V. Lagus*, som här har sin bostad året om.
Rundresan kring sjön avslutas vid dess utgångspunkt
Lojobacksstranden, som snart uppnås.

Den sydligaste delen af Lojo sjö, trakterna mellan Sjöns
Orsnäs och Bellbylandet, upptages af en lång fjärd Hålls- sydligaste
näs-fjärden, som bildar flere vikar. Den har sitt utlopp del.
genom Svartå till Pojoviken.

Önskar turisten afbryta resan och p:r järnväg från Svartå Svartå
station begifva sig bort från Lojo, så afbrytes båtfärden vid station.
Biskopsnäs. Härifrån uppnås Svartå station med häst på 1
timme (10 km).

Landvägen omkring Lojo sjö.

Häst och åkdon erhålles för resan på Lojobackens Häst.
gästgifvaregård.

Färden går förbi Kyrkan, Kiviniemi hemman och vil-
lan SOLhem öfver Hiittisbro till de natursköna trakterna
norr om sjön. En km. framåt från bron färdas man förbi
Hiittis rusthåll, ägare agronomen *A. Vikström*, samt villa Hiittis.
Granstedt, tillhörig haptén *F. Granstedt*. Till höger vid
Hiittis synes Horma sjö. En vacker utsikt öfver denna
sjö har man från Puusilta torp, beläget en kvart km. längre Puusilta
fram på en hög backe, öfver hvilken äfven landvägen går. torp.
Vid det följande torpet, Rajaportti, vidtaga Paloniemi gårds Paloniemi.
välodlade vidsträckt ägor. Ett uppehåll vid Paloniemi för-
ordas. Se Paloniemi sid 3.

En km. från Paloniemi passeras Humppila hemman, Humppila.
tillhörigt hr *van der Pals*.

Den grunda viken norr om gården är känd för sin rika vattenflora med flera sällsynta växtarter.

Vägen viker här af mot NV och går genom en starkt kuperad mark mot Outamovikens strand. Den strandväg, som nu vidtager och följes ända till Rislakia torp hör till de naturskönaste partier man under färden kring sjön får se.

Strandvägen
kring Outa-
moviken.

Vid nämnda torp afbrytes åkturen och en promenad 1 km. göres till Kaijola bärgen. Se sid. 4.

Kaijola.

Färden fortsättes med häst efter återkomsten från Kaijola ända till Torhola. På denna sträcka färdas man förbi Varola och Skraatila hemman samt några förtjusande skogsjöar, omramade af delvis höga klippstränder. Strandvägen mellan Skraatila och Torhola äfven vacker.

Skogsjöar.

Vid Torhola slutar åkturen och turisten skaffar sig båt och roddare i gården för att fortsätta färden såsom å sid. 5 angifvits.

Torhola.

Torholagrottan sid. 5.

Trakten söder om Lojosjö.

Södra Lojo erbjuder äfven för turisten mycket af intresse, icke blott med afseende å naturskönhet utan äfven hvad jordbruket och industrin vidkommer.

Från Lojobacke går en ypperlig, isynnerhet för velocipedister förträfflig, landsväg 11 km. längs Lojo åsen mot söder till Kyrkstad gästgifveri. Sedan Lojobacken passerats går vägen förbi Ojamo gård mot Virkby gård, tillhörig fru *Kronqvist*, samt Virkby haltpunkt vid järnvägen. Invid Virkby ligger Virkby såg tillhörig godsägaren *Dahlberg*. En km. längre bort ligger Kyrkstad gård och gästgifveri.

Virkby.

Kyrkstad
gästgifveri.

Från gästgifveriet gå landsvägar åt fyra olika håll. I närheten af detsamma har anträffats en föregifven grafplats, som likväl af sakkunnige förklarats vara en f. d. lägerplats för militär. Lojo kalkvärk har äfven här sina stora kalkugnar och godsägaren *Dahlberg* en större såganläggning.

Kyrkstad
gård.

Kyrkstad gård, ägare hr *Dahlberg*, med sin storartade trädgård sina växthus, vinterträdgård, fiskdammar m. m. är en af traktens största och vackraste gårdar.

Par kilometer åt söder från gästgifveriet är Tötar gård, Tötar.
tillhörig statsrådet *Rein*, belägen.

Följes landvägen mot sydväst uppnås snart, 2 km. Gerknäs.
Gerknäs haltpunkt. Ett stycke härifrån är Gerknäs gård,
tillhörig godsägaren *v. Christierson*, belägen. Godset är för
sitt välskötta jordbruks och särskildt för sin kreaturstams
skull vida bekant i vårt land.

Vid Gerknäs stiger turisten, ifall turerna i Lojo skola
afbrytas, på tåget. Den första stationen söderut är Svartå.

Fotografier från Lojo fås hos fotografen, fröken *I. Fotografier.*
Wahlberg, boende på Lojobacken.

Postgång alla dagar från såväl postkontoret på »backen» Post.
som från järnvägsstationens kontor. Tre brefbärarelinier
med postgång två ggr. i veckan, finnas å sträckorna Torhola
via Outamo, Lylyis, Paloniemi, Hittis till Lojobacke, från
Gerknäs växel till Storön samt med postgång en gång i veckan
från Lojobacke till Hongisto by.

Att Lojo socken, som för sin naturskönhets skull redan Sommar-
är vida bekant, blifvit en mycket omtyckt ort för sommar-
bostäder.
gäster, är ganska naturligt. I socknens alla delar uthyras
bekväma sommarlokaler. En mängd villor hafva äfven upp-
förts af härstädes boende sommargäster.

Bidrag till Lojo Sockenbeskrifning:

- I. **Johan Heinricius** (1766): Beskrifning öfver Stor-Lojo Sockn i Nyland. 1895.
- II. **R. Boldt**: Djupkarta öfver Lojo sjö, Östra hälften. 1896.
- III. **E. Nervander**: Lojo Kyrka och dess medeltidsmålningar. 1896.
- IV. **A. E. Streng**: Djupkarta öfver Lojo sjö, Västra hälften. 1897.
- V. **Axel O. Heikel**: Kiviajan ja varhemman rautaajan löydöt Lohjalla. 1898.
- VI. **Ossian Wichmann**: Vägvisare i Lojo. 1901.

